

Toelichting op eindtermen van het Schoolexamen

EC/K/4B Consumptie en consumptieorganisaties

Wettelijke regels ter bescherming van de consument, zoals:

- de wettelijke verplichting van de verkoper tot de levering van een deugdelijk product (een ondeugdelijk product repareren, omruilen of terugnemen, het geld teruggeven).
- werkzaamheden van consumentenorganisaties: informatie verschaffen (vergelijkend warenonderzoek), waarschuwen tegen misleidende reclame, juridische bijstand verlenen.
- koopovereenkomst als wilsovereenstemming;
- mondelinge en schriftelijke overeenkomsten;
- rechtszekerheid en bewijskracht;
- bij colportage boven een bepaald bedrag kan de overeenkomst ontbonden worden (als het contract acht dagen bij de Kamer van Koophandel ligt, en de koper geen schriftelijk bezwaar heeft aangetekend);
- de mogelijkheid dat een rechter een koopovereenkomst ongeldig verklaart (bijvoorbeeld als een overeenkomst is gesloten met minderjarigen of met, onder-curatele gestelden, bij bedreiging, dwang, dwaling of bedrog).
- rechten en plichten in bijvoorbeeld wettelijke regels (zie EC/K/4 04.01) de algemene voorwaarden van een bedrijf, het reglement van de geschillencommissies.

Vreemde valuta; zoals:

- het verkrijgen van vreemd geld in Nederland of in het land van bestemming: geld wisselen bij de bank, pinnen, creditcard;
- berekeningen met vreemd geld:
 - wisselkoersen bij aankoop en verkoop van vreemd geld;
 - transactiekosten/provisie;
 - verschil tussen bied- (aankoop-) en laatkoersen (verkoopkoersen) in wijze van noteren;
- wij bieden (aankoop) wij vragen (verkoop);
 - 1 £ = € 1,60 € 1,64 = 1 £

Banken

Sparen, zoals:

- informatie van banken over sparen en lenen en informatie van consumentenorganisaties gebruiken;
- het onderscheid in spaarvormen: looptijd/opvraagbaarheid, hoogte van de rentevergoeding;
- criteria bij keuze voor spaarvorm: het bedrag, de periodiek te ontvangen rente, de looptijd/ opvraagbaarheid;
- beleggen in aandelen en obligaties: risico, dividend, rente;
- de invloed van rente, koersontwikkeling en de (teverwachten) inflatie op deze keuze.

Lenen, zoals:

- de leningsvormen: hypothecaire lening, persoonlijke lening, doorlopend krediet; lease; (N.B. Bij leasing gaat het om begripkennis en niet om berekeningen);
- het verschil tussen het werkelijk te betalen rentepercentage en het aangegeven rentepercentage bij deze leningen;
- criteria bij keuze voor een leningsvorm: het te lenen bedrag, de te betalen rente en aflossing, de looptijd van de lening, de invloed van rente en aflossing op de eigen financiële situatie;

- het onroerend goed als onderpand voor een hypothecaire lening (het hypotheekrecht wordt niet gevraagd);
- kopen op krediet: huurkoop, koop op afbetaling.
- de invloed van de rente, de (te verwachten) inflatie en de (nadelige) invloed van leningen op de eigen financiële situatie.
- de berekening van enkelvoudige rente gegeven een spaarbedrag in gehele munteenheden, een looptijd in gehele jaren en een bepaald rentepercentage.

Verzekeren, zoals:

- motieven voor verzekeren zijn:
 - het risico op schade als gevolg van een onzeker voorval afwentelen;
 - een uitkering ontvangen bij schade
- de mate van (on)doorzichtigheid van de verzekeringsvoorwaarden;
- verschillen tussen direct-writers en andere verzekeraars: de werkwijze, de premie;
- het risico afzetten tegen de hoogte van de premie;
- wettelijke verplichting: WA-verzekering (motorvoertuigen, bromfietsen).
- polis, verzekerde, verzekeraar, verzekerd bedrag, de premie, (schade)uitkering, eigen risico, uitsluitingen;
- de kenmerken van schadeverzekeringen;
- berekening van de te betalen premie en de uitkering van schadeverzekeringen.
- opstal- en inboedelverzekering;
- ziektekosten- en tandartsverzekering;
- autoverzekering: WA, WA+ casco;
- verhoging van het verzekerd bedrag ter voorkoming van onderverzekering.

Huisvesting, zoals:

- (geldelijke en niet geldelijke) gevolgen van de diverse vormen van huisvesting: thuis, op kamers, gehuurde of eigen woning;
- geldelijke gevolgen eigen woning: bezitsvorming, hypothecaire lening (rente en aflossing), waardeverandering, onderhoud;
- geldelijke gevolgen huurwoning: huursubsidie, huurverhoging, geen risico bij prijsdaling en rentestijging;
- de beperkte keus voor bepaalde groepen op de markt voor huurwoningen en op de markt voor koopwoningen.
- de huurovereenkomst als voorbeeld van een mondelinge of schriftelijke overeenkomst: tijdsduur, opzegtermijn, hoogte van de huur;
- rechten en plichten van de huurder: normaal gebruik van de woning, betaling van de huur, uitvoeren van kleine reparaties, opleveren in goede staat;
- rechten en de plichten van de verhuurder: ontvangen van de huur, verhuren in goede staat, groot onderhoud, rustig en vreedzaam gebruik.
- de verhuurder kan de huur alleen opzeggen met een geldige reden;
- koop breekt geen huur;
- dood breekt geen huur.
- de koopovereenkomst van een onroerende zaak: het voorlopig koopcontract (ontbindende voorwaarden).
- woningstichting/ vereniging;
- makelaar; k.k., v.o.n;
- notaris (de transportakte, inschrijving in het kadaster).

EC/K/5 Arbeid en productie, Arbeid en het Bedrijfsleven

Arbeidsverdeling, arbeidsproductiviteit en welvaart

- de productie van goederen en diensten voorziet in individuele en maatschappelijke behoeften;
- productie in enge zin vindt plaats in ondernemingen en bedrijven door zowel particulieren als door de overheid;
- productie in ruime zin vindt plaats in ondernemingen, door de overheid en in samenlevingsverbanden;
- produceren geschiedt met behulp van de productiefactoren arbeid, kapitaal en natuur;
- inkomen als beloning voor het beschikbaar stellen van productiefactoren;
- het nationaal inkomen als optelsom van alle beloningen. (alle toegevoegde waarden);
- inkomen per hoofd van de bevolking;
- onderscheid tussen formele productie (geregistreerd) en informele productie (niet-geregistreerd);
- voorbeelden van kapitaal(goederen)zijn: gebouwen, machines, grondstoffen, voorraden met aandacht voor het verbruik in het productieproces;
- de productie kan arbeids- en/ of kapitaalsintensief zijn;
- de natuur dient als vestigingsplaats en als bron voor de grondstoffen.

De fasen die een product doorloopt, zoals:

- de fasen die een product doorloopt vanaf de producent van grondstoffen tot en met de detaillist/ winkelier, voordat het uiteindelijk door de consument wordt gekocht.
- in elke fase van het productieproces komt de waardetoevoeging (het product wordt steeds beter geschikt voor de consumptie) tot uitdrukking in een steeds hogere prijs.
- de achtereenvolgende fasen waarin een grondstof in afzonderlijke ondernemingen op gescheiden markten tot een eindproduct wordt verwerkt, en voor de verkoop gereed wordt gemaakt voor de uiteindelijke consument;
- het onderscheid tussen bedrijfstak en bedrijfskolom.

Beroepen voor verschillende economische sectoren, zoals:

- voorbeelden van beroepen/ werkzaamheden die typerend zijn voor verschillende sectoren zijn: detailhandel, administratieve dienstverlening, horeca, bouw, verzorging;
- voorbeelden van verschillende functies zijn: uitvoerende functies en leidinggevende functies;
- een bedrijf kan opgebouwd zijn uit de volgende afdelingen: directie, productie (fabricage), inkoop, verkoop, administratie, personeel en organisatie, systeembeheer;
- bij de genoemde afdelingen horen voorbeelden van functies;
- productie vindt plaats in verschillende sectoren zoals landbouw en visserij, industrie, commerciële en niet-commerciële dienstverlening;
- het onderscheid tussen primaire, secundaire, tertiaire en kwartaire sector.
- voorbeelden van opleidingen op mbo-niveau kunnen noemen, die typerend zijn voor de verschillende sectoren en hun niveaus;
- de voortdurend hogere eisen kennen, die aan de productiefactor arbeid gesteld worden;
- de noodzaak inzien van her-, bijscholing en omscholing.

Arbeidsovereenkomsten: zoals:

- de CAO als overeenkomst tussen (verenigingen van) werkgevers en verenigingen van werknemers waarin lonen en andere arbeidsvoorwaarden worden geregeld;
- de relatie tussen een collectieve arbeidsovereenkomst en een individuele arbeidsovereenkomst;
- de arbeidsovereenkomst als overeenkomst waarbij wilsovereenstemming bestaat tussen werkgever en werknemer over hun wederzijdse rechten en plichten;
- de arbeidsovereenkomst waarin arbeidsvoorwaarden worden geregeld: loon, functies, werk- en rusttijden, vakantie- en overige verlofdagen proeftijd, opzegtermijn;
- het ongeldig kunnen verklaren van een tussen een werkgever en een minderjarige werknemer gesloten arbeidsovereenkomst;
- wettelijke regels die van belang zijn voor de arbeidsovereenkomst (van jongeren): minimum(jeugd)loon, arbeidstijdenwet, arbeidsomstandigheden, flexibele arbeidsrelaties, proeftijd, opzegtermijn.

Technologische ontwikkelingen, zoals:

- voorbeelden van technologische ontwikkelingen (mechanisering, automatisering, e.d.);
- de gevolgen van technologische ontwikkelingen voor:
 - de arbeidsmarkt (meer geschoold en minder ongeschoold personeel);
 - de arbeidsomstandigheden;
- de positieve invloed van technologische ontwikkeling op de arbeidsproductiviteit;
- ondernemingen die zijn verdwenen en het ontstaan van nieuwe ondernemingen die voorzien in nieuwe behoeften;
- concurrentie als stimulans voor innovatie en technische ontwikkeling;
- het positieve gevolg van de toename van de productiviteitsgroei voor de welvaart.

EC/K/8 Natuur en milieu

Factoren, zoals:

- factoren die de groei van de consumptie bepalen zijn bijvoorbeeld bevolkingsgroei, inkomen, productie.
- factoren die de groei van de productie bepalen zijn bijvoorbeeld bevolkingsgroei, technische ontwikkeling, arbeidsproductiviteit, scholingsniveau en opleidingsniveau.
- de wederzijdse samenhang tussen de groei van de consumptie en de groei van de productie: de middelen die in behoeften voorzien, moeten geproduceerd worden.
- nadelige gevolgen van een groei van de productie voor het milieu zijn bijvoorbeeld: meer verbruik van grondstoffen, meer vervuiling, meer afval.

Milieuschade, zoals:

- de oorzaken van milieuschade zijn bijvoorbeeld:
 - de productie en de consumptie leggen beslag op schaarse grondstoffen (waaronder energie);
 - de productie en de consumptie kunnen leiden tot vervuiling van lucht, water en bodem (o.a. door afvalstoffen).
- uit het oogpunt van hun concurrentiepositie hebben bedrijven belang bij een verkoopprijs waarin de milieuschade niet is verdisconteerd;
- de gevolgen van milieuschade zijn bijvoorbeeld uitsterving van planten- en diersoorten, schaarser worden van grondstoffen, vervuiling van de natuurlijke hulpbronnen;
- de productie en de consumptie kunnen positieve of negatieve bijwerkingen hebben, die worden ondervonden door anderen dan degenen die ze hebben veroorzaakt.
- milieuschade is maar voor een deel in geld uit te drukken, een (groot) deel van de milieuschade is niet direct zichtbaar en wordt naar de toekomst verschoven;
- er is een verschil tussen bedrijfskosten (onderdeel van de verkoopprijs) en maatschappelijke kosten/opbrengsten (niet in de verkoopprijs opgenomen);
- de maatschappelijke kosten/ opbrengsten zijn soms moeilijk of in het geheel niet in geld uit te drukken;
- het voorkómen van milieuschade is voor de samenleving veelal goedkoper dan het produceren met milieuschade en correctie achteraf;
- diervriendelijk tegenover dieronvriendelijk produceren;
- eko- en andere milieukeurmerken;
- biologische productiewijze.
- de rol van de kandidaat in relatie tot het milieu:
 - het veroorzaken van milieuschade als consument en als producent;
 - het beperken van milieuschade door bewust gedrag als consument en als producent.

Milieuschade tegengaan, zoals:

- de mogelijkheden die de overheid heeft om milieuschade te voorkomen of te bestrijden:
 - stimuleren van milieuvriendelijke productie (c.q. het beperken van productie die milieuschade veroorzaakt) door subsidies en heffingen;
 - bevorderen van gedrags- en mentaliteitsverandering door het geven van voorlichting (postbus 51);

- treffen van maatregelen op het gebied van: bijvoorbeeld milieugevaarlijke stoffen, verontreiniging oppervlaktewater, luchtverontreiniging, geluidshinder, bodembescherming;
- hergebruik; verschil tussen hergebruik en recycling;
- de rol van milieuorganisaties (van deze organisaties, het globale doel en de groep waarop de organisatie zich richt);
- de rol van individuele personen: bijvoorbeeld afval gescheiden inleveren voor recycling, statiegeld, consumptiegedrag;
- de noodzaak van internationale samenwerking bij de oplossing van het milieuprobleem

EINDTERMEN DIE UITSLUITEND VOOR DE BB- EN KB-LEERWEG IN HET SCHOOLEXAMEN ZITTEN

EC/K/6 Overheid en bestuur

Economische functie van de overheid, zoals:

- de collectieve sector is het domein waarin de productie en de consumptie van de overheid plaatsvindt.
- het parlement is het wetgevend en controlerend orgaan voor de voorbereidende en uitvoerende overheid (rijksbegroting, miljoenennota).
- de collectieve sector is onder te verdelen in:
 - de overheidssector (rijksoverheid en lagere overheden) waarbij inbegrepen de gesubsidieerde sectoren;
 - de sector sociale zekerheid. (N.B. Deze definities plegen in de loop van de tijd te veranderen. Er kan verwezen worden naar definities van het CBS en/of CPB.).
- in formele zin is de overheid de werkgever van de ambtenaren; daarnaast heeft de overheid een belangrijke invloed in de gesubsidieerde sectoren zoals gezondheidszorg, onderwijs, welzijnswerk enzovoort.
- onderscheid tussen collectieve sector en particuliere sector;
- voorbeelden van aanvullende, corrigerende en voorwaardenscheppende activiteiten: deelname in of eigenaar van bedrijven, wetgeving en sancties, subsidies en heffingen, infrastructuur, politie, onderwijs, bestedingen in de particuliere sector;
- de verhouding tussen actieven en niet-actieven (N.B. Het gaat hierbij niet om ingewikkelde berekeningen, maar bijvoorbeeld om interpretaties van wijzigingen);
- de vrijheid voor consumenten en producenten in de Nederlandse economie binnen de door de overheid gestelde randvoorwaarden zoals de wetgeving voor de productaansprakelijkheid, de kwaliteit van de verkochte goederen, de hoogte van de prijzen, het bestemmingsplan van een bepaald gebied en het bevorderen van de concurrentie.

Financiële functie van de overheid, indirecte belastingen zoals:

- BTW als consumentenbelasting die door de leverancier wordt afgedragen; eenvoudige berekeningen met BTW
- accijns als belasting waarmee de overheid het consumentengedrag kan beïnvloeden;
- producten waarop accijns geheven wordt
- met behulp van verstrekte gegevens kunnen bepalen welk aandeel accijns uitmaakt van de prijs van producten waarop accijns geheven wordt.
- met behulp van tabellen de motorrijtuigenbelasting kunnen bepalen voor voertuigen die gebruikmaken van benzine, diesel en lpg.

Directe belastingen, zoals:

- een vereenvoudigd loonstrookje kunnen lezen;
- loonheffing: loonbelasting en premie volksverzekeringen;
- loonheffing die de werkgever inhoudt op het loon van de werknemer;
- ondernemers en zelfstandige beroepsbeoefenaren die inkomstenbelasting afdragen over hun winst.
- de motorrijtuigenbelasting als voorbeeld van een houderschapsbelasting;

Gemeentelijke belastingen, zoals:

- het recht van gemeenten om zelfstandig een aantal belastingen te heffen en de tarieven daarvan vast te stellen;
- de onroerende zaakbelasting, de rioolrechten en de afvalstoffenheffing. 02.06:
- de kandidaat heeft een globaal inzicht in de taken van de departementen;
- aan de hand van eenvoudige overzichten, gebaseerd op de miljoenennota, dient de kandidaat inzicht te tonen in de naar uitgaven vastgestelde rangorde van de departementen.

Sociale functie van de overheid, zoals:

- het doel van het sociale zekerheidsstelsel:
 - bestaanszekerheid verschaffen;
 - inkomensherverdeling;
- aan de hand van gegeven informatie over een of meer sociale wet(ten) vragen/ beantwoorden of opdrachten maken over bijvoorbeeld de financiering, het nut, de doelgroep, de verstrekking, de uitkering;
- het onderscheid tussen werknemers- en volksverzekeringen;
- het onderscheid tussen sociale voorzieningen en sociale verzekeringen;
- de ontwikkeling van de kosten van het stelsel van sociale zekerheid:
 - de toename van de kosten door de vergrijzing;
 - de bezuiniging op de kosten door: minder uitkeringen, fraudebestrijding, aanscherpen van de eisen, verlaging van de uitkeringen;
 - de marktwerking waarbij de overheid het stelsel van sociale zekerheid (deels)aan de particuliere markt over laat.

